

Alueellinen tietoisuus ja rajat ylittävän liikkuvuuden hierarkia: Lappeenrannan ja Tornion kaupunkien asukkaiden näkökulmat

EEVA-KAISA PROKKOLA

Maantieteen tutkimusyksikkö, Oulun yliopisto

Prokkola, Eeva-Kaisa (2019). Alueellinen tietoisuus ja rajat ylittävän liikkuvuuden hierarkia: Lappeenrannan ja Tornion kaupunkien asukkaiden näkökulmat (Regional consciousness and the hierarchy of border crossing mobilities: Residents' perspectives in Lappeenranta and Tornio). *Terra* 131: 2, 81–95.

This paper reports a study that examined peoples' attitudes towards borders, border surveillance and cross-border mobilities in the Finnish–Russian and Finnish–Swedish border areas. The study is based on a postal survey that was conducted among the residents of Lappeenranta and Tornio in 2017. The analysis points out differences in the attitudes towards the borders and cross-border mobilities between and within the border cities. With the exception of cross-border petrol shopping, people in Tornio have more regular interaction across the Finnish–Swedish border than people in Lappeenranta have across the Finnish–Russian border. An interesting research finding is that people in Tornio consider the free mobility of locals across borders more important in both border contexts compared to people in Lappeenranta. In both research areas, however, border surveillance is considered of high importance. The concept of border-regional consciousness is proposed as a key for understanding the divergence of attitudes towards the rights of mobility between different legal-administrative and geopolitical border contexts.

Key words: regional consciousness, border security, mobilities, attitudes, geographies of responsibility

Eeva-Kaisa Prokkola, Geography Research Unit, University of Oulu, Pentti Kaiteran katu 1, P. O. Box 8000, FI-90014 Oulu. E-mail: <eva-kaisa.prokkola@oulu.fi>

Valtioiden rajojen ja rajat ylittävän liikkuvuuden hallintaa on tutkittu runsaasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Rajat ylittävään liikkumiseen liittyvät kysymykset ovat moniulotteisia niin politiikan, etiikan kuin kestävän kehityksenkin näkökulmista (Paasi ym. 2019). Tutkijat ovat kiinnittäneet runsaasti huomioita muun muassa siihen, kuinka Euroopan unionin (EU:n) jäsenvaltiot ja Schengen-alueen rajavaltiot säätelevät rajat ylittävää liikkuvuutta tuottaen samalla sisään- ja ulosulkemisen politiikkaa sekä oikeuksien erillisyyttä unionin kansalaisten ja ei-kansalaisten välillä (van Houtum 2010; Paul 2015). Rajojen ylityksessä ilmenevä hierakkinen järjestys ei säätele ainoastaan rajan ylittämisen oikeutta vaan määrittelee samalla yksilön oikeutta alueeseen ja turvaan. Osa tutkijoista näkeekin rajojen toimeenpanon ihmisoikeuksien näkökulmasta erittäin ongelmallisena ja peräänkuuluttaa avoimia rajoja (vrt. Jones 2012; Bauder 2014; Paasi 2019).

Keskustelua rajoista ja rajat ylittävästä liikkuvuudesta ei luonnollisesti käydä ainoastaan tutkijoiden keskuudessa, vaan rajojen ylittämiseen liittyvät linjaukset sekä muokkaavat että kuvastavat globaaleja geopoliittisia asetelmia. Esimerkiksi vielä vuonna 2010 Suomi tuki tietyin ehdoin viisumivapautta Venäjän ja EU:n välillä, mutta Venäjän irrotettua Krimin Ukrainasta vuonna 2014 suhtautuminen rajan avoimuuteen on muuttunut kriittisemmäksi. Vastavasti rajat ylittävään liikkuvuuteen ja siirtolaisten vastaanottamiseen liittyvät kysymykset ovat kärjistäneet väestöryhmien polarisaatiota (Puustinen ym. 2017). Samalla ääriliikkeiden maahanmuuttoa ja rajojen avoimuutta vastustava retoriikka on alkanut kiinnittää tutkijoiden huomioita entistä enemmän (Askola 2017; Kajan 2017; Seikkula 2019). Erilaisia näkemyksiä ja asenteita lähestytään ja selitetään usein ihmisryhmien ja poliittisten puolueiden näkökulmasta. Mahdollisia alueellisia näkemyseroja rajoista ja rajat ylittävästä liikkuvuudesta ei ole

kuitenkaan juuri tutkittu lukuun ottamatta kaupunkien ja maaseutumaisien kuntien asukkaiden maahanmuuttomielipiteiden eroavaisuuksien tarkastelua (Jaakkola 2009; Avonius 2016; Niemelä 2018). Ylipäättään kansalaisten näkemyksiä rajoista, rajat ylittävistä liikkuvuudesta ja niin sanotusta kansankielisestä rajaturvallisuudesta (*vernacular security*; Vollmer 2019) on tutkittu varsin vähän huolimatta siitä, että kiinnostus aihepiiriä kohtaan on suurta.

Tässä artikkelissa tarkastelen, miten asuinpaikka vaikuttaa ihmisten tapaan kokea rajat Suomessa. Oletuksenani on, että alueellinen tietoisuus ja paikallisuus vaikuttavat siihen, kuinka rajan avoimuus ymmärretään ja millaisia arvoja ja käsityksiä siihen liitetään. Testaan hypoteesia määrällisellä kyselyaineistolla, jolla on kartoitettu Lappeenrannan ja Tornion kaupungin asukkaiden näkemyksiä rajoista, rajojen valvonnasta ja rajat ylittävistä liikkuvuudesta. Tässä artikkelissa vertailen kyselyn vastauksia toisiinsa ja tarkastelen niitä alueellisen tietoisuuden (Paasi 1984, 2003) sekä vastuullisuuden maantieteeseen kiinnittyvän rajanylisen liikkuvuuden hierakiakäsityksen (Massey 2004) näkökulmista. Lisäksi tulkiten tuloksia suhteessa Suomen itä- ja länsirajoja käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen.

Raja-alueellinen tietoisuus Suomen itä- ja länsirajoilla

Sama fyysinen raja voi merkitä eri ihmisille ja ihmisryhmille eri asioita riippuen esimerkiksi siitä, kuinka henkilö asemoituu suhteessa rajan toisella puolella olevaan yhteiskuntaan ja valtioon, tai milloisten kokemusten ja kertomusten kautta raja merkityksellistyy. Jollekulle rajan läheisyys voi olla turvallisuuden tunnetta lisäävää tekijää, kun puolestaan toiselle sen merkitys rakentuu historiallisten väkivaltaisten sotakokemusten kautta. Suomen–Venäjän rajan läheisyys voi esimerkiksi Itä-Suomessa asuvalle venäjän kieltä osaavalle henkilölle näyttäytyä merkittävänä ylijarajaisena taloudellisenä mahdollisuutena, kun puolestaan vanhemman sukupolven suomalaisten ajatuksia rajasta määrittävät usein kansalliset sodat ja niihin liittyvä traumatisoituminen (vrt. Paasi 1996; Davydova 2005; Lauren 2012).

Tutkimuksessa paljon huomioita saaneiden kansalaisuuden, sukupuolen ja etnisen taustan lisäksi rajoille annettaviin merkityksiin vaikuttavat yksilön alueellinen tietoisuus ja kuulumisen tunne. Alueellinen identiteetti tai tietoisuus voidaan määritellä Anssi Paasia (1984: 113, 2003: 7) mukailleen kollektiiviseksi, median ja koulutuksen kautta sekä

jokapäiväisissä rutiineissa muotoutuvaksi erityiseksi kokemisen, näkemisen ja tietämisen tavaksi. Alueellinen tietoisuus muodostuu suhteessa yksilön arvomaailmaan, sosiaalisiin suhteisiin ja kuulumisen tunteeseen. Samalla se määrittää näiden rakentumista. Yksilön alueellinen tietoisuus myös muuttuu jatkuvasti, ja siihen vaikuttavat elämäntekemukset, yksilön muuttuvat suhteet toisiin paikkoihin sekä laajempi yhteiskunnallinen keskustelu alueista, alueiden ”ominaisuuksista” ja kehityspoluista. Myös taloudelliset ja geopoliittiset muutokset voivat vaikuttaa ihmisten käsitykseen alueesta suhteessa muuhun maailmaan.

Tyypillisesti ihmisten alueellinen tietoisuus ja sen kielellinen ilmaisu rakentuvat alueellisen vertailun kautta. Vertailuasetelma syntyy raja-alueella samanaikaisesti eri aluetasoihin (paikallisiin, kansallisiin ja ylikansallisiin) suhteutuen. Raja-alueilla asuvien ja toimivien ihmisten alueellinen tietoisuus sisältää omakohtaista tietoa rajan vaikutuksesta jokapäiväisessä elämässä sekä etenkin avoimen rajan kontekstissa yksityiskohtaista tietoa myös rajan toisella puolella sijaitsevista paikoista, ilmiöistä ja tapahtumista (Prokkola 2009). Myös kokemus jaetusta luonnonympäristöstä ja maisemasta voi vaikuttaa raja-alueiden asukkaiden rajanylisen tietoisuuden ja paikkakokemuksen muodostumiseen (Häkli 2001). Tällaista rajaan liittyvää jaetun alueellisen tiedon, ymmärryksen, kokemusten ja kuulumisen tunteen ilmenemistä voidaan nimittää raja-alueelliseksi tietoisuudeksi. Raja-alueellinen tietoisuus ei kuitenkaan ole samanlaista kaikilla raja-alueilla ja ihmisryhmillä, vaan se muodostuu kontekstuaalisesti suhteessa rajan avoimuuteen, rajat ylittävän liikkuvuuden käytäntöihin sekä kulttuurisesti erottaviin ja yhdistäviin tekijöihin.

Alueellista tietoisuutta on Suomessa tutkittu runsaasti niin Suomen ja Venäjän kuin Suomen ja Ruotsinkin raja-alueiden kunnissa (Paasi 1996; Jukarainen 2001; Prokkola 2008). Yleensä tutkimuksessa on oltu kiinnostuneita rajaseudun ihmisten näkemyksistä, käytännöistä ja mielikuvista koskien lähirajaa. Raja-alueiden asukkaiden katsotaan asuinpaikkansa puolesta olevan paremmin tietoisia rajaan liittyvistä ilmiöistä ja asioista erityisesti arjen käytäntöjen tasolla. Raja-alueella asuminen ja liikkuvuus rajan yli voivat muodostua erityisen merkittäväksi osaksi identiteettiä. Gloria Anzaldúa (1987) käyttääkin käsitettä rajaseudut (*borderlands*) kuvaamaan eräänlaisessa välitilassa olemissa identiteettiä.

Rajoihin ja raja-alueisiin liitetyt kansainkieliset merkitykset ovat moninaisia. Bastian Vollmerin (2019) laajaan haastatteluaineistoon perustuva tutkimus Englannista osoitti, että osa ihmisistä yhdistää jo rajan käsitteeseen uhkaavuuden ja pelotta-

vuuden. Samoin lukuisat tutkimukset osoittavat, että Suomessa maan itärajaan on liitetty monenlaisia pelkoja sekä rajan asukkaiden keskuudessa että osana laajempaa kansallista kertomusta (Luostari-
nen 1986; Paasi 1996; Harle & Moisio 2000; Lauren 2012). Esimerkiksi Teemu Oivo (2017) nimittää tutkimuksensa alueellista kohderyhmää, pohjoiskarjalaisia, eräänlaisiksi Venäjän rajaan ja sen läheisyyteen kohdistuvan pelon ”asiantuntijoiksi”. Tällainen asiantuntijuus ei välttämättä tarkoita, että pohjoiskarjalaisten arjen kokemukset rajasta olisivat pelon sävyttämiä vaan yleisemmin sitä, että alueen asukkaat ovat hyvin tietoisia rajaan liitettävistä yleisen tason pelkokuvista. Tuntemus rajaan liittyvistä asioista ja kulttuurisista kertomuksista onkin keskeinen osa raja-alueellista tietoisuutta.

Tutkijat ovat myös todenneet, että Venäjän (tai Neuvostoliiton) ja Suomen väliseen rajaan liitettävien uhkakuvien sisältö ja intensiteetti on vaihdellut eri aikoina. Eri sukupolvien tunneperäiset kertomukset rajasta voivatkin erota toisistaan hyvin paljon (Paasi 1996; Lauren 2012). Viime aikaiset tutkimukset osoittavat, että Suomen itärajan kuntien alueella ja mediassa koetaan sosiaalisesti tuotettua pelkoa Venäjän geopoliittista toimintaa kohtaan. Suomen itärajalla asuvien ihmisten uhkamielikuvia ovat vahvistaneet Venäjän toimet Ukrainassa ja Krimin niemimaalla sekä pakotetun siirtolaisuuden lisääntynyt määrä Euroopassa. Venäjän toimintaan liitettävää epävarmuutta raja-alueella on voinut lisätä Venäjän poikkeaminen Suomen rajan vastaisen rajavyöhykkeen valvomisesta käytännöstä vuosina 2015–2016, jolloin muutama tuhat turvapaikanhakijaa saapui Suomeen pohjoisten Raja-Joosepin ja Sallan raja-asemien kautta (Oivo 2017: 85). Suomen ja Venäjän välinen raja on myös EU:n ulkoraja ja Schengen-raja, jossa laajemmat EU:n ja Venäjän väliset jännitteet tulevat osaksi alueen asukkaiden arkea ja määrittelevät esimerkiksi rajayhteistyön käytäntöjä ja toimivuutta (Koch 2018).

Suomen–Ruotsin raja on vuodesta 1995 alkaen muodostanut EU:n sisärajan. Rajan ylittäminen on kuitenkin ollut vapaata vuodesta 1958 alkaen. Tuolloin Pohjoismaat sopivat viisumivapaudesta maiden välillä. Suomen–Ruotsin rajasta puhutaan usein rauhallisena rajana, minkä nähdään kuvastavan maiden läheisiä, historiallisesti rauhanomaisia suhteita (Harle & Moisio 2000). Tutkimuksen mukaan monet Suomen–Ruotsin raja-alueella asuvat ihmiset tuntevat kuuluvansa ensisijaisesti omaan valtioon, mutta usein yhteenkuuluvuutta koetaan myös rajan toisen puolen asukkaisiin ja ympäristöön (Prokkola 2008). Suomen–Ruotsin rajaan ei yleensä ole kiinnitetty geopoliittisia uhkakuvia, ja raja on paikallisten asukkaiden keskuudessa nähty eräänlaisena varaventiilinä ja turvapaikkana. Tämä

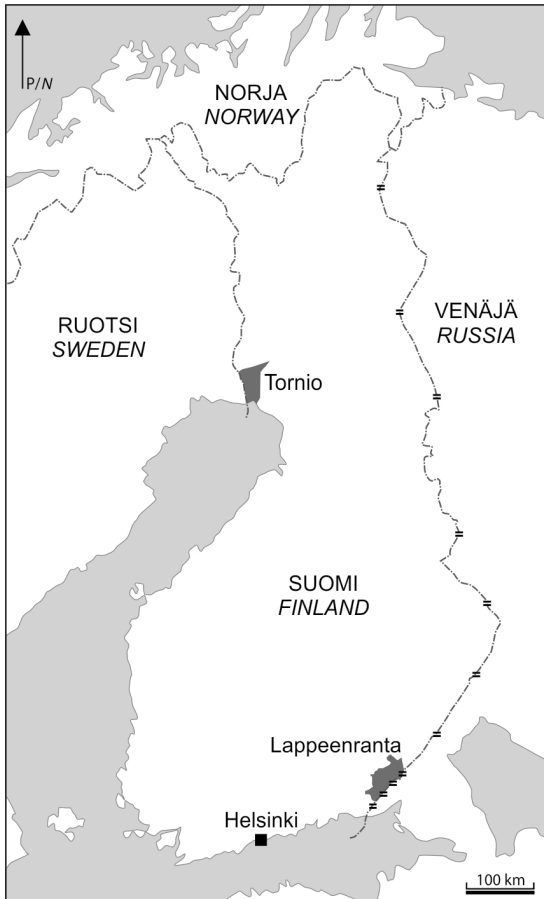
päivänä vähemmistökieli (meänkielisyys) nähdään alueen asukkaita yhteen tuovana voimavarana, joskin siihen liittyy myös poliittisia identiteettikamppeiluja (Ridanpää 2014).

Turvapaikanhakijoiden laajamittainen saapuminen ja rajan turvallistaminen poikkeustilan aikana vuonna 2015 synnytti paikallisissa asukkaissa huolta ja haastoi aikaisempia käsityksiä rajan avoimesta luonteesta (Prokkola 2019). Tämän tutkimuksen toteutuksen ajankohta, vuoden 2015 poikkeustilan jälkeinen aika, muodostaakin erityisen kontekstin rajojen ja rajat ylittävän liikkuvuuden merkityksen tutkimisen näkökulmasta. Se osoittaa, että raja-alueellinen tietoisuus on alati muuttuva prosessi, jossa aikaisemmat kokemukset alueesta ja rajan vaikutuksesta voidaan kyseenalaistaa hyvin nopeasti alueen ulkopuolelta ja sisäpuolelta nouseviin kehityskulkuihin ja ilmiöihin vedoten.

Tutkimusalueet, aineisto ja menetelmät

Tutkimus perustuu keväällä 2017 Lappeenrannan ja Tornion kaupunkien asukkaille lähetettyyn ”Rajakkaupungit ja kansainvälistyminen” -postikyselyyn. Lappeenranta ja Tornio valittiin tutkimuksen kohdealueiksi edustamaan suomalaisia rajakaupunkeja itä- ja länsirajalla (kuva 1). Kyselytutkimus on osa laajempaa ”Globaalien turvallisuuden monikerroksiset rajat” -tutkimushanketta (GLASE) ja siihen liittyvää tutkimusainestoa, joka on kerätty rajakaupungeissa eri aineistonkeruumenetelmiä käyttäen. Tutkimusasetelma rakentamisessa otettiin huomioon Tornion keskeinen rooli vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden kauttakulkureittinä ja valtion uuden rekisteröintikeskuksen sijaintipaikkana. Lappeenranta valittiin edustamaan itärajalla sijaitsevaa kaupunkia, sillä kaupungin alueella on useita rajanylityspaikkoja ja Joutsenon vastaanotto-keskus. Joutsenossa sijaitsee lisäksi säilönnötoyksikkö (toinen yksikkö Suomessa sijaitsee Helsingin Metsälässä). Rajasijainti ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamiseen liittyvät kysymykset vaikuttivat siis olennaisesti tutkimusalueiden valintaan.

Vertailevan tutkimuksen avulla on mahdollista saada tietoa ja lisätä ymmärrystä raja-alueiden asukkaiden näkemyksistä ja niiden eroista eri alueilla. Kyselytutkimuksen avulla kartoitettiin sitä, miten rajat ja niitä ylittävä liikkuvuus nähdään eri yhteyksissä. Kyselyllä selvitettiin myös, keiden osalta tietyn rajan ylittämistä pidettiin ”itsestään selvänä” oikeutena ja keiden rajanylitystä tulee vastaajien mielestä säännöstellä (vrt. esim. Zhou 1998; Prokkola 2013). Raja-alueellista tietoisuutta

Kuva 1. Lappeenrannan kaupunki sijaitsee Suomen–Venäjän rajalla ja Tornio Suomen–Ruotsin rajalla.

Figure 1. Lappeenranta is located next to the Finnish–Russian border and Tornio next to the Finnish–Swedish border.

kartoitettaessa määrällinen kyselytutkimus on monella tapaa etnografista tutkimustapaa karkeampi ja yksinkertaistavakin tutkimusmetodi. Kyselyn tuloksia tuleekin tulkita ja reflektoida suhteessa olemassa olevaan tutkimustietoon. Määrällisen kyselytutkimuksen kautta saadaan kuitenkin yleistä tietoa siitä, kuinka usein rajakaupunkien asukkaat ylittävät rajan ja kuinka kyselyn vastaajat yleisesti näkevät Suomen–Venäjän sekä Suomen–Ruotsin rajat ja rajavalvonnan tarpeen. Aineiston ja tulosten tulkinnassa on myös otettava huomioon, että kyselylomakkeet olivat ainoastaan suomen kielellä. Tämä on voinut vaikeuttaa muihin kieliryhmään kuuluvien ihmisten vastaamista. Esimerkiksi Suomen venäjänkielisten vastaukset voisivat poiketa merkittävästi Lappeenrannan alueellisen kyselyn keskiarvosta.

Rajavalvonnan tarpeen arviointi osana kyselytutkimusta voidaan osin mieltää valvonnan tarpeellisuutta alleviivaavaksi kysymykseksi – onhan tutkimuksissa esitetty, että pelkkä rajatermin käyttö herättää ihmisissä mielikuvan kontrollista ja uhkaavuudesta (Vollmer 2019). Toisaalta rajaturvallisuuspuheen arkipäiväistyminen ja poliittisoituminen on tuonut rajaan liittyvät kysymykset entistä lähemmäs kansalaisia. Onkin tärkeää, että kansalaisten näkemykset rajoista ja rajavalvonnasta huomioidaan myös tutkimuksessa. Tutkimuksessa rajavalvontaa käsitellään yleensä oikeudellisena ja poliittisena kysymyksenä. Alueellisen tietoisuuden tutkimusnäkökulma lisää ymmärrystä rajojen suhteellisuudesta sekä maantieteellisen etäisyyden ja läheisyyden vaikutuksesta ihmisten näkemyksiin siitä, kuka saa ylittää rajan ja nauttia yhteiskunnan huolenpidosta (vrt. Massey 2004).

Strukturoituja ja puolistrukturoituja kysymyksiä sisältävä postikysely ja karhukysely lähetettiin Lappeenrannan (72 875 as.; Kuntien... 2015) alueella 1600 asukkaalle ja Torniossa (22 199 as.; Kuntien... 2015) tuhannelle asukkaalle perustuen Väestörekisterikeskuksen toimittamaan satunnaisotokseen. Kysely oli mahdollista täyttää myös internetissä, mutta suurin osa vastasi kyselyyn perinteisesti täyttämällä ja postittamalla lomakkeen. Kyselyn kokonaisvastausprosentiksi saatiin 38, mitä voidaan pitää hyvänä. Torniossa vastausprosentti (40,1 %, 401 vastaajaa) oli hieman korkeampi kuin Lappeenrannassa (36,8 %, 589 vastaajaa).

Kyselyssä kerätyt taustatiedot (kohdat 1–7) ja mielipidekysymykset (9–19) olivat samat molemmissa kaupungeissa lukuun ottamatta kysymyskohdtaa 8, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka usein he ylittävät lähirajan eri asioiden vuoksi kyseisenä ajankohtana. Lappeenrannan asukkailta pyydettiin tässä tietoa Suomen–Venäjän rajan ylittämistä ja Tornion asukkailta Suomen–Ruotsin rajan ylittämistä. Mielipidekysymykset toteutettiin Likertin asteikolla (1–5 = erittäin tärkeä; melko tärkeä; ei kovin tärkeä; ei lainkaan tärkeä; en osaa sanoa; ja 1–6 = täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; en ole samaa enkä eri mieltä; jokseenkin eri mieltä; täysin eri mieltä; en osaa sanoa). Mielipiteitä rajan ylittämisen vapautta kohtaan kartoittaneet kysymykset laadittiin niin, että ne vastasivat mahdollisimman hyvin rajojen ja liikkuvuuden hallinnan alueellisia jakoja (globaali, Schengen-alue, EU, Pohjoismaat) ja ottivat lisäksi huomioon raja-alueellisia erityiskysymyksiä (Prokkola 2013), kuten Suomen–Venäjän rajan lähialueille myönnettävän erityisen ryhmäviisumin. Lisäksi kyselylomake sisälsi yhden avoimen kysymyksen ja palautteosion, jossa vastaajilla oli mahdollisuus kirjoittaa vapaamuotoisia kommentteja kyselyn aihepiiristä.

Avoimiin kysymyskohtiin vastasi Lappeenrannassa 6,5 prosenttia ja Torniossa 16 prosenttia vastaajista. Torniossa suuri osa avoimista vastauksista käsitteli vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden saapumista ja maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä. Lappeenrannassa moni vastaaja otti yleisesti kantaa Venäjän tilanteeseen ja raja-alueen turvallisuuteen (Prokkola ym. 2017).

Anonyymin kyselyn toteuttamisessa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyviä tutkimuseettisiä käytänteitä. Kyselyn vastaukset koodattiin ensin Excel-tiedostoon, mistä ne vietiin SPSS-tilasto-ohjelmaan tarkemman analyysin toteuttamista varten. Lappeenrannan ja Tornion aineistot on tallennettu ja koodattu erillisinä tiedostoinaan ja tässä tutkimuksessa niitä käsitellään erillisinä alueellisina tapaustutkimuksina. Tutkimuksessa toteutettu analyysi ja vertailu kohdistuvat kaupunkitason eroihin, mikä on perusteltua tutkimuksen alueellisuutta ja kontekstin merkitystä korostavan vertailevan tutkimuksenasettelun näkökulmasta. Likert-asteikollisten vastausten kuvailu perustuu tässä artikkelissa muuttujien jakaumien tarkasteluun ja vertailuun tutkimuskaupunkien välillä. Muuttujien jakaumia kuvataan pylväsdia-grammein.

Lähestyn Lappeenrannan ja Tornion kuntien alueella toteutetun postikyselyn tuloksia kolmesta näkökulmasta. Ensimmäiseksi tarkastelen rajat ylittävän liikkuvuuden yleisyyttä, toiseksi katson vastaajien näkemyksiä rajavalvonnan riittävydestä ja kolmanneksi kartoitan vastaajien mielipiteitä vapaan rajan ylittämisen mahdollisuudesta. Lopuksi pohdin raja-alueellisen tietoisuuden merkitystä suhteessa rajavalvonnan asenteisiin ja rajat ylittävän liikkuvuuden normatiivisiin hierarkioihin.

Tulokset

Vapaa rajanylitys lisää liikkuvuutta

Kyselyssä selvitettiin raja-alueen asukkaiden liikkuvuutta rajan yli omalla ”lähirajalla”. Rajat ylittävä liikkuvuus nähdään usein tekijänä, joka lisää raja-alueellista tietoisuutta, joskaan sen ei voi suoraan ajatella johtavan ylijärjällisen identiteetin muodostumiseen. Kyselyn kohderyhmältä kysyttiin, kuinka usein he ylittävät lähirajan työn, ystävien tapaamisen, sukulaisten tapaamisen, ostoksien, bensan hakemisen, harrastusten, vapaa-ajan, palveluiden, matkustamisen tai yritystoiminnan vuoksi. Lappeenrannan ja Tornion asukkaiden välillä oli merkittäviä eroja liikkuvuuden määrään ja eri liikkuvuuden motivaatiotekijöihin liittyen. Tor-

niossa lähes puolet vastaajista ilmoitti ylittävänsä Suomen–Ruotsin rajan vähintään useasti vuodessa tavataksaan ystäviään, kun Lappeenrannassa vuosittain tai useammin rajan taakse ystäviä tapaamaan matkusti vain muutama prosentti vastaajista (taulukko 1). Lappeenrannan vastaajista 23,6 prosenttia ilmoitti ylittävänsä rajan ainakin joskus ystävien tapaamisen merkeissä, mitä voidaan pitää suurehkona lukuna ottaen huomioon Suomen–Venäjän rajan ylittämisen käytäntöjen edellytykset. Torniossa 76,1 prosenttia ylitti rajan ystävien tapaamisen vuoksi vähintään joskus. Vastauksen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, tapaavatko torniolaiset Ruotsin puolella esimerkiksi siellä asuvia suomalaisia sukulaisiaan ja ystäviään vai ruotsalaisia ystäviään.

Suomen ja Ruotsin välisen rajan ylittäminen on monella tapaa arkisempaa kuin Suomen–Venäjän rajan ylittäminen. Torniossa raja esimerkiksi yllettiin ostosten vuoksi huomattavasti useammin kuin Lappeenrannassa (taulukko 2). Tornion vastaajista useampi kuin joka neljäs vastaaja (29,4 %) ilmoitti ylittävänsä rajan ostosten vuoksi joka viikko, kun vastaava luku Lappeenrannassa oli 2,2 prosenttia. Polttoaineen osto muodosti kuitenkin kiinnostavan poikkeuksen vastauksissa (taulukko 3). Lappeenrannan vastaajista 10,4 prosenttia ilmoitti ylittävänsä rajan joka kuukausi hakeakseen bensiiniä Venäjän puolelta. Bensiinin hintaero maiden välillä kuvastaa Suomen–Venäjän rajan käytännönläheistä taloudellista merkitystä alueen asukkaille. Tornion vastaajista vain 6,5 prosenttia ylitti rajan hakeakseen bensiiniä, mikä selittyy maiden välisen hintaeron pienuudella.

Suomen–Ruotsin rajan ylittämisen matala kynnyksen jokapäiväisessä elämässä tuli parhaiten esille harrastuksissa. Tornioista rajan ylittää harrastusten vuoksi viikoittain kymmenen prosenttia vastaajista ja kuukausittain 8,2 prosenttia. Tornion ja Haaparannan kuntien välillä on pitkään ollut yhteistyötä liikuntatilojen käytössä ja seuratoiminnassa. Myös rajan ylittämisen helppous ja lyhyt välimatka kuntakeskusten välillä selittävät rajat ylittävää harrastamista. Lappeenrannassa harrastusten vuoksi rajan ylittää kuukausittain alle prosentti vastaajista (taulukko 4). Venäjän rajan ylittäminen viikoittaisen harrastuksen vuoksi on erittäin harvinaista, sillä rajan ylittäminen vie enemmän aikaa ja ylitykseen käytettävä aika ei ole samalla tavalla ennakoitavissa kuin Ruotsin rajalla. Kyselytutkimuksessa selvitetystä rajojen ylittämisen säännöllisyydestä ei kuitenkaan voi tehdä suoria johtopäätöksiä syvemmän rajanylisen identiteetin muodostumisesta. Jos harrastaminen esimerkiksi tapahtuu suomalaisissa ryhmissä, ei raja-alueellinen tietoisuus välttämättä laajennu koskemaan sosiaalisia suhteita vaan

	Lappeenranta Suomi–Venäjä / <i>Finnish–Russian</i>		Tornio Suomi–Ruotsi / <i>Finnish–Swedish</i>	
	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>
Päivittäin / <i>Daily</i>	1	0,2	3	0,7
Joka viikko / <i>Every week</i>	2	0,3	27	6,7
Joka kuukausi / <i>Every month</i>	5	0,8	44	11
Useasti vuodesti / <i>Several times annually</i>	17	2,9	93	23,2
Kerran tai harvemmin vuodessa / <i>Once a year or less</i>	44	7,5	85	21,2
En koskaan / <i>Never</i>	450	76,4	96	23,9
Puuttuvat / <i>Missing</i>	70	11,9	53	13,2
Yhteensä / <i>In total</i>	589	100	401	100

Taulukko 1. Kuinka usein ylität Suomen–Venäjän / Suomen–Ruotsin rajan seuraavien asioiden vuoksi tällä hetkellä? Ystävi-en tapaaminen.

Table 1. How often do you cross the Finnish–Russian / Finnish–Swedish border for the following reasons? Meeting friends.

	Lappeenranta Suomi–Venäjä / <i>Finnish–Russian</i>		Tornio Suomi–Ruotsi / <i>Finnish–Swedish</i>	
	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>
Päivittäin / <i>Daily</i>	1	0,2	11	2,7
Joka viikko / <i>Every week</i>	13	2,2	118	29,4
Joka kuukausi / <i>Every month</i>	26	4,4	134	33,4
Useasti vuodesti / <i>Several times annually</i>	36	6,1	90	22,4
Kerran tai harvemmin vuodessa / <i>Once a year or less</i>	107	18,2	35	8,7
En koskaan / <i>Never</i>	360	61,1	2	0,5
Puuttuvat / <i>Missing</i>	46	7,8	11	2,7
Yhteensä / <i>In total</i>	589	100	401	100

Taulukko 2. Kuinka usein ylität Suomen ja Venäjän / Suomen ja Ruotsin rajan seuraavien asioiden vuoksi tällä hetkellä? Ostokset.

Table 2. How often do you cross the Finnish–Russian / Finnish–Swedish border for the following reasons? Shopping

	Lappeenranta Suomi–Venäjä / <i>Finnish–Russian</i>		Tornio Suomi–Ruotsi / <i>Finnish–Swedish</i>	
	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>
Päivittäin / <i>Daily</i>	0	0	0	0
Joka viikko / <i>Every week</i>	21	3,6	10	2,5
Joka kuukausi / <i>Every month</i>	35	5,9	13	3,2
Useasti vuodesti / <i>Several times annually</i>	21	3,6	28	7
Kerran tai harvemmin vuodessa / <i>Once a year or less</i>	18	3,1	70	17,5
En koskaan / <i>Never</i>	442	75,2	231	57,6
Puuttuvat / <i>Missing</i>	51	8,7	49	12,2
Yhteensä / <i>In total</i>	589	100	401	100

Taulukko 3. Kuinka usein ylität Suomen–Venäjän / Suomen–Ruotsin rajan seuraavien asioiden vuoksi tällä hetkellä? Bensan haku.

Table 3. How often do you cross the Finnish–Russian / Finnish–Swedish border for the following reasons? To get petrol.

	Lappeenranta Suomi–Venäjä / <i>Finnish–Russian</i>		Tornio Suomi–Ruotsi / <i>Finnish–Swedish</i>	
	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>	Yleisyys / <i>Frequency</i>	Prosentit / <i>Percent</i>
Päivittäin / <i>Daily</i>	0	0	4	1
Joka viikko / <i>Every week</i>	1	0,2	40	10
Joka kuukausi / <i>Every month</i>	3	0,5	33	8,2
Useasti vuodesti / <i>Several times annually</i>	7	1,2	63	15,7
Kerran tai harvemmin vuodessa / <i>Once a year or less</i>	32	5,4	53	13,2
En koskaan / <i>Never</i>	474	80,5	162	40,4
Puuttuvat / <i>Missing</i>	72	12,2	46	11,5
Yhteensä / <i>In total</i>	589	100	401	100

Taulukko 4. Kuinka usein ylität Suomen–Venäjän / Suomen–Ruotsin rajan seuraavien asioiden vuoksi tällä hetkellä? Harrastukset.

Table 4. How often do you cross the Finnish–Russian / Finnish–Swedish border for the following reasons? A hobby.

muodostuu enemmänkin yhteisen maiseman kautta (Häkli 2001). Samalla tavalla Venäjän rajan ylittämisen taloudelliset ja sosiaaliset ulottuvuudet ovat vähintään yhtä merkityksellisiä tekijöitä alueellisen tietoisuuden näkökulmasta kuin ylityskertojen lukumäärä.

Rajavalvonta nähdään tärkeänä molemmilla raja-alueilla

Rajavalvonnan merkityksen tutkiminen kyselytutkimuksella arkinäkemyksen näkökulmasta on monella tapaa ongelmallista. Rajavalvontaan liittyvä tutkimuskysymys voi jo itsessään tuottaa rajojen turvallistamista. Toisaalta kansalaisten turvallisuusnäkemysten tutkiminen on tärkeää, jotta tutkijat pysyvät kartalla arjen poliittisista kamppailuista (Barnett 2015). Tässä tutkimuksessa kysymystä rajavalvonnasta lähestytään alueellisen prisman kautta, jolloin vältetään esimerkiksi etnisiin ryhmiin liittyen negatiivisten stigmojen vahvistaminen. On kuitenkin muistettava, että myös alueelliseen lähestymistapaan sisältyy pitkään kulttuurisesti ja väestöllisesti melko homogeenisena pysyneessä Suomessa enemmän etnisesti määrittynyttä kuulumisen politiikkaa kuin monissa muissa valtioissa (Häkli 2005).

Kyselytutkimuksen tulokset osoittavat, että sekä Lappeenrannassa että Torniossa rajan ylittämisen helppoutta pidetään tärkeänä tai melko tärkeänä asiana erityisesti omalla lähirajalla. Lappeenrannassa Suomen–Venäjän rajan ylittämisen helppoutta pitää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä 63,1 prosenttia vastaajista (kuva 2). Ei lainkaan tärkeänä helppoa ylittämistä pitää 12,7 prosenttia. Torniolaisista 43,8 prosenttia pitää Suomen–Venäjän rajan ylittämisen helppoutta erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä, mutta 18,5 prosenttia ei pidä asiaa lainkaan tärkeänä. Näkemykset rajan ylittämisen helppouden tärkeydestä siis vaihtelevat huomattavasti kaupunkien välillä ja niiden sisällä. Tulokset osoittavat, että vastaajien on ollut helpompi ottaa kantaa Suomen–Ruotsin kuin Suomen–Venäjän rajan ylittämisen helppouteen (kuva 3). Suomen ja Venäjän välisen rajan avoimuuden suhteen vastaukset myös eroavat huomattavasti enemmän molemmissa kaupungeissa kuin Suomen ja Ruotsin välisen rajan suhteen; suurin osa vastaajista pitää Suomen–Ruotsin rajan ylittämisen helppoutta erittäin tärkeänä. Tulokset kuvaavat Venäjän rajan monella tavalla ambivalenttia luonnetta Suomessa; toisaalta raja antaa paljon mahdollisuuksia talouden ja kulttuurin saralla, toisaalta rajan läheisyys lisää geopoliittisia jännitteitä.

Suomen–Venäjän rajan osalta suurin osa vastaajista molemmissa kaupungeissa pitää valvonnan

lisäämistä tärkeänä tai erittäin tärkeänä (kuva 4). Vain muutama prosentti ei pidä valvonnan lisäämistä tärkeänä. Tulos on jopa hieman yllättävä, sillä se viittaa siihen, etteivät kansalaiset pidä rajavalvonnan nykyistä tasoa riittävänä. Myös Suomen–Ruotsin rajalla valvonnan lisääminen nähdään tärkeänä tai melko tärkeänä, mutta ei kuitenkaan yhtä tärkeänä kuin itäisellä rajalla. Tornion kaupungin vastaajista jopa 19 prosenttia pitää valvonnan lisäämistä Suomen–Ruotsin rajalla erittäin tärkeänä, kun Lappeenrannan alueen vastaajista vain 9,8 prosenttia ajattelee samoin (kuva 5).

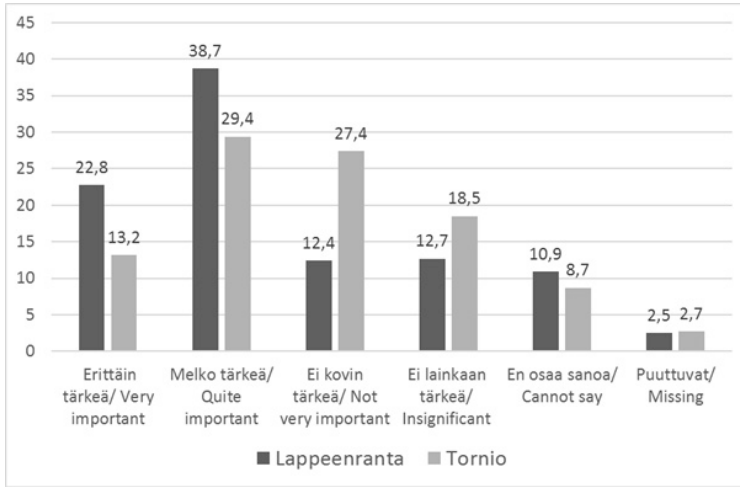
Luultavasti turvapaikanhakijoiden laajamittainen saapuminen Tornion rajanylityspaikan kautta Suomeen vuonna 2015 on vaikuttanut paikallisten ihmisten näkemyksiin rajasta. Syksyllä 2015 toteutetussa tehostetussa tullin rajavalvonnassa paljastui huomattava määrä huumausainerikoksia ja muita laittomuuksia, mikä on voinut lisätä paikallisten asukkaiden tietoisuutta näistä rajaan liittyvistä ilmiöistä. Lisäksi nykyisessä monin tavoin polarisoidussa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä (Puustinen ym. 2017) myönteistä asennetta tiukkaa rajavalvontaa kohtaan pidetään usein eräänlaisena kansallisen lojaalisuuden osoituksena (Prokkola 2019). Monesti tiukentunut rajavalvonta ja rajat ylittävän liikkuvuuden rajoittaminen halutaan kohdistaa tietyiltä maantieteellisiltä ja kulttuurisilta alueilta tuleviin ihmisiin. Käsitykset rajavalvonnan lisäämisen tärkeydestä kuitenkin vaihtelivat vastaajien kesken huomattavasti erityisesti Suomen–Ruotsin rajan kontekstissa. Eroja selittävien tekijöiden selvittämiseksi tarvitaan jatkotutkimusta.

Rajat ylittävä liikkuvuus oikeutena

Kyselytutkimuksessa kartoitettiin rajat ylittävän liikkuvuuden oikeudellisuuden alueellista hierarkiaa vastaajien mielikuvissa. Kiinnostuksen kohteena ei ollut niinkään liikkuvuutta säätelevä lainsäädäntö ja sen kautta esille tuleva sisään- ja ulossulkeamisen politiikka (Nah 2012; Prokkola 2013), vaan asukkaiden käsitykset siitä, keiden pitäisi saada ylittää raja helposti ja keiden liikkuvuutta pitäisi säännöstellä tiukemmin. Kuitenkin kyselyn laatisessa hyödynnettiin rajat ylittävää liikkumista ohjaava rajalainsäädäntö – näin ollen vastaukset voidaan nähdä eräänlaisina kannanottoina Suomen ja EU:n rajojen hallinnan rationaliteetteihin.

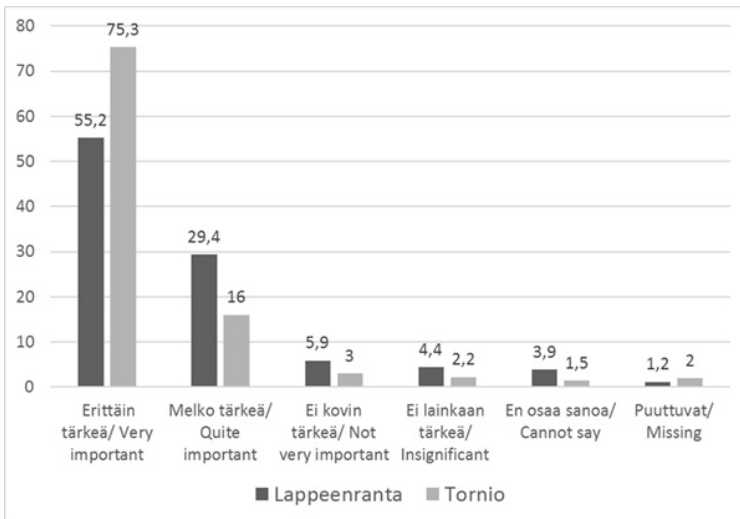
Rajat ylittävään liikkuvuuteen liittyviä näkemyksiä kartoitettiin kysymyksiin vastattiin Torniossa ja Lappeenrannassa selvästi eri tavoin. Yleisesti ottaen Tornion vastaajat kannattivat ihmisten vapaata liikkuvuutta rajan yli enemmän kuin lappeenrantalaiset. Lappeenrannan ja Tornion asukkaiden

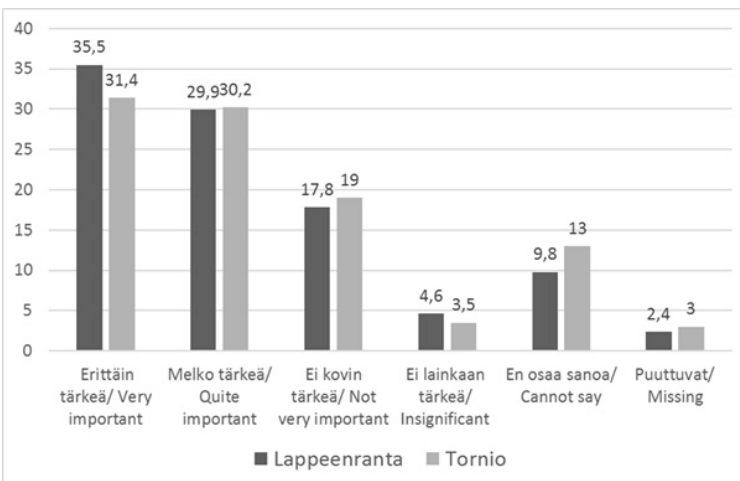
Kuva 2. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Venäjän rajalla? Rajan ylittämisen helppous (luvut prosentteina)

Figure 2. How important do you consider the following issues at the Finnish–Russian border? Smooth border crossing (percentages).

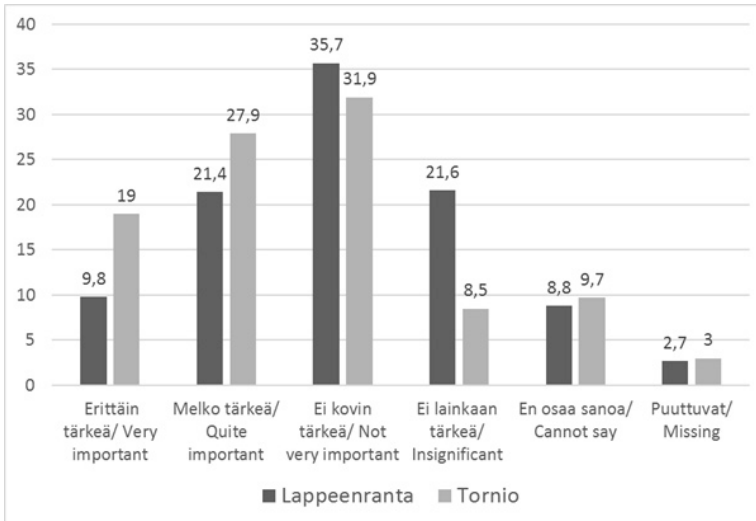
Kuva 3. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Ruotsin rajalla? Rajan ylittämisen helppous (luvut prosentteina)

Figure 3. How important do you consider the following issues at the Finnish–Swedish border? Smooth border crossing (percentages).

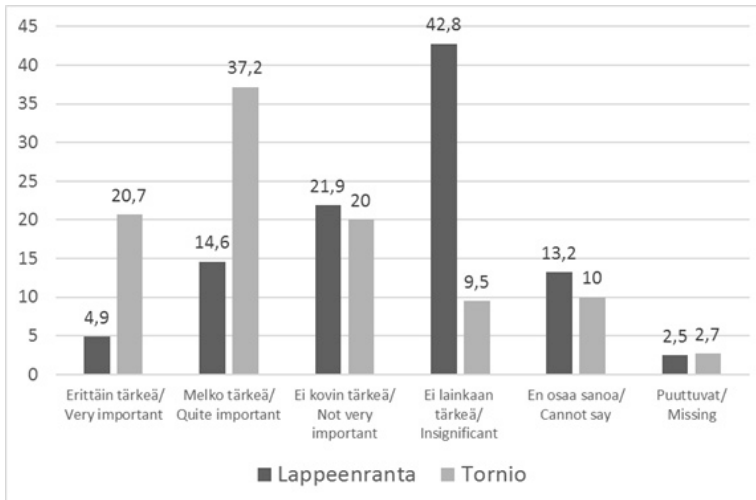
Kuva 4. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Venäjän rajalla? Rajavalvonnan lisääminen (luvut prosentteina)

Figure 4. How important do you consider the following issues at the Finnish–Russian border? The strengthening of border control (percentages).

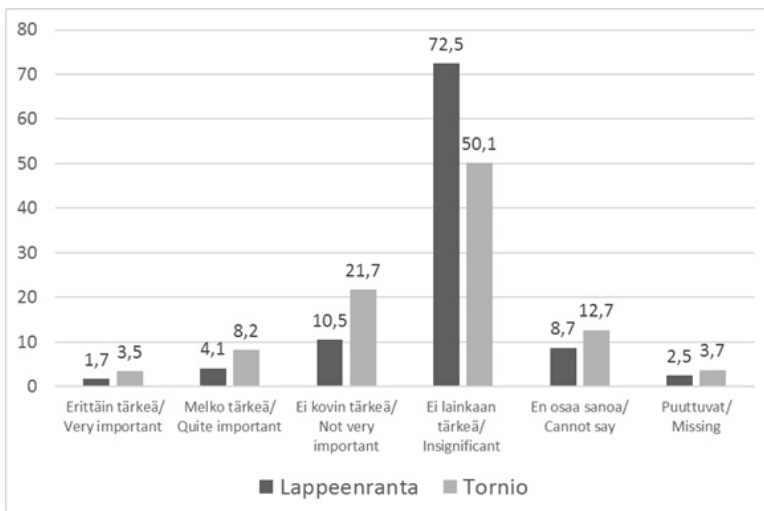
Kuva 5. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Ruotsin rajalla? Rajavalvonnan lisääminen (luvut prosentteina)

Figure 5. How important do you consider the following issues at the Finnish–Swedish border? The strengthening of border control (percentages).

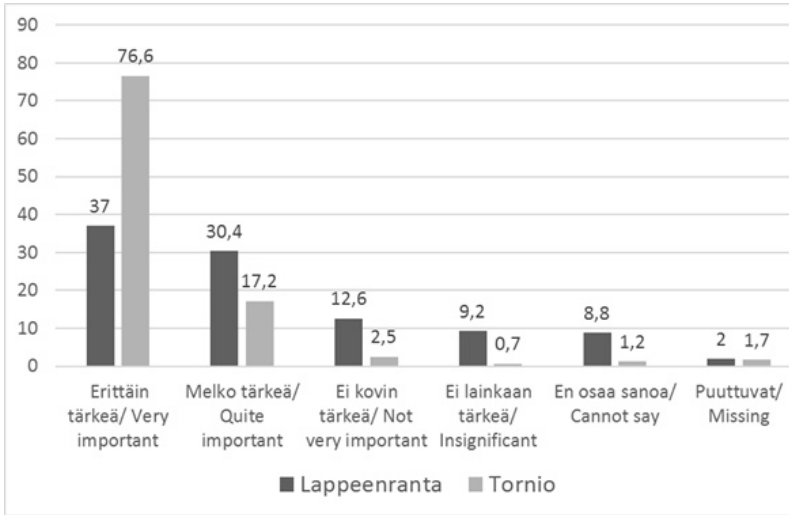
Kuva 6. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Venäjän rajalla? Paikalliset asukkaat ylittävät rajan vapaasti (luvut prosentteina).

Figure 6. How important do you consider the following issues at the Finnish–Russian border? Local residents can cross the border freely (percentages).

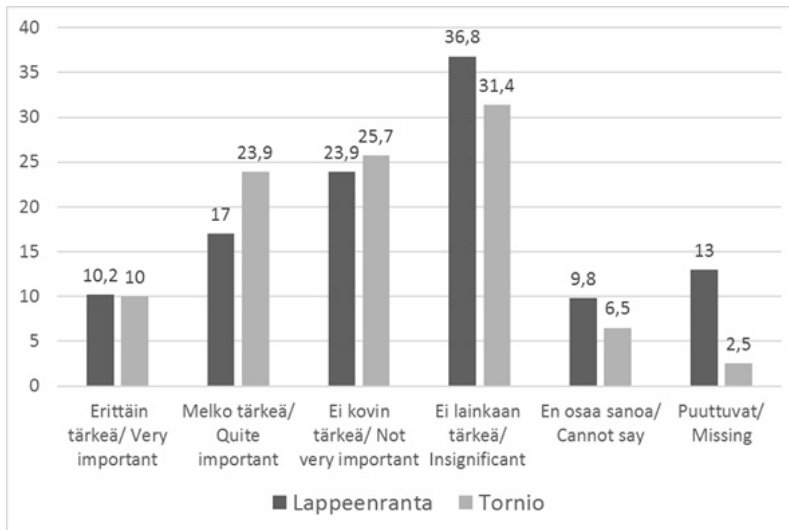
Kuva 7. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Venäjän rajalla? Kaikki ihmiset ylittävät rajan vapaasti (luvut prosentteina).

Figure 7. How important do you consider the following issues at the Finnish–Russian border? Everybody can cross the border freely (percentages).

Kuva 8. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Ruotsin rajalla? Paikalliset asukkaat ylittävät rajan vapaasti (luvut prosentteina).

Figure 8. How important do you consider the following issues at the Finnish–Swedish border? Local residents can cross the border freely (percentages).

Kuva 9. Kuinka tärkeinä näet seuraavat asiat Suomen–Ruotsin rajalla? Kaikki ihmiset ylittävät rajan vapaasti (luvut prosentteina).

Figure 9. How important do you consider the following issues at the Finnish–Swedish border? All people can cross the border freely (percentages).

vastaukset erosivat enemmän toistaan kysyttäessä paikallisten asukkaiden rajanylisen vapaan liikkuvuuden tärkeyttä. Suomen–Venäjän rajan kontekstissa Tornion vastaajista 57,9 piti kaikkien paikallisten asukkaiden vapaata rajan ylittämistä erittäin tai melko tärkeänä, kun vastaava luku Lappeenrannassa oli 19,5 prosenttia. Lappeenrannan alueen vastaajista 42,8 prosenttia ei pitänyt paikallisten asukkaiden mahdollisuutta vapaaseen ylittämiseen lainkaan tärkeänä, kun Torniossa näin ajatteli 9,5 prosenttia (kuva 6). Suurin osa vastaajista molemmissa tutkimuskaupungeissa oli sitä mieltä, että kaikkien ihmisten ei tarvitse saada ylittää rajaa vapaasti. Torniolaisista yli kymmenen prosenttia kuitenkin piti tärkeänä, että kaikki ihmiset ylittävät Suomen–Venäjän rajan vapaasti (kuva 7).

Suomen–Ruotsin rajan kontekstissa 76,6 prosenttia Tornion alueen vastaajista piti paikallisten asukkaiden vapaata rajan ylittämistä erittäin tärkeänä ja vain 0,7 prosenttia ei pitänyt sitä lainkaan tärkeänä. Myös Lappeenrannan alueen vastaajista suurin osa piti paikallisten vapaata rajan ylittämistä tärkeänä (kuva 8). Lappeenrannan alueen vastaajista 8,8 prosenttia ei osannut sanoa, kuinka tärkeänä he pitävät paikallisten vapaata rajan ylittämistä, kun torniolaisista ainoastaan 1,2 prosenttia ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Kaikkien ihmisten vapaata rajan ylittämistä Suomen–Ruotsin rajalla piti tärkeänä molemmilla tutkimusalueilla lähes yhtä suuri (n. 10 %) osuus vastaajista (kuva 9). Suurin osa vastaajista ei kuitenkaan pitänyt kaikkien ihmisten mahdollisuutta vapaaseen rajan ylittämiseen lain-

kaan tärkeänä. Tässä kysymyskohdassa vastaukset olivat hyvin samansuuntaiset molemmilla tutkimusalueilla.

Tulosten pohdinta

Kyselyn vastaukset olivat rajat ylittävän liikkuvuuden ja sen säännöstelyn osalta arvattavia ja aikaisempaa tutkimusta mukailevia. Suomen–Ruotsin rajan avoimuus ja vapaa liikkuvuus näkyi Suomen–Venäjän rajaa suurempana ylijärjaisena liikkuvuutena lähes kaikissa kysytyissä toiminnoissa. Suurin osa Lappeenrannan vastaajista ei koskaan ylitä Suomen–Venäjän rajaa, kun taas torniolaisille lähirajan ylitys on hyvinkin arkinen kokemus. Aktiivisesti rajan ylittävät Lappeenrannan asukkaat ovat melko pieni, vaikkakin aluekehityksen näkökulmasta merkittävä toimijaryhmä (vrt. Laine 2013; Koch 2018). Vaikka sujuva rajanylitys nähdään Lappeenrannassa edellytyksenä venäläisten matkailijoiden varaan nojaavan vähittäiskaupan ja elinkeinoelämän kehitykselle (Hannonen 2016), alueen asukkaat eivät kannata viisumivapaata rajanylitystä. Mentaaliset rajat Suomen–Venäjän raja-alueella selittänevät osaltaan rajan ylittämisen vähyyttä (Lauren 2012). Monet kyselyyn vastanneista (13 %) olivat myös jättäneet vastaamatta rajan ylittämistä koskeviin kysymyksiin (kuva 9). Tutkimusalueiden asukkailla vaikuttaa kuitenkin olevan yhteneväiset näkemykset siitä, että rajan ylittämisen helppous on tärkeää Suomen–Ruotsin rajalla ja rajavalvonnan lisääminen puolestaan tarpeellista Suomen–Venäjän rajalla. Tämän voidaan ajatella mukailevan yleistä mielipidettä Suomessa. Kuitenkin lähes puolet Tornion vastaajista halusi lisää rajavalvontaa myös Suomen ja Ruotsin väliselle rajalle. Muissa kysymyskohdissa sen sijaan paikallisuuden merkitys vastauksessa nousee selkeästi esille.

Erityisen mielenkiintoinen ero vastauksissa löytyi tutkimusalueiden vastaajien suhtautumisesta paikallisten asukkaiden vapaaseen liikkuvuuteen raja-alueella. Tornion vastaajista huomattavasti lappeenrantalaisia suurempi osa pitää paikallisten vapaata rajan ylittämistä tärkeänä sekä Suomen–Ruotsin että Suomen–Venäjän rajojen konteksteissa. Mahdollisia selityksiä näkemyseroille löytyy todennäköisesti vastaajien omien kokemusten sekä alueellisen tietoisuuden kautta. On perusteltua ajatella, että Lappeenrannan alueen asukkaiden yleinen tietämys ja tietoisuus rajavalvonnan merkityksestä sekä rajan ylittämiseen liittyvistä normeista ja käytännöistä Suomen ja Venäjän välisellä rajalla on suurempaa kuin torniolaisilla. Huolimatta ennen Krimin tapahtumia esillä olleista suunnitelmista

lisätä viisumivapautta Venäjän ja EU:n (Suomen) välillä lappeenrantalaiset näkevät nykyisin paikallisten vapaan rajanylittämisen vähemmän tärkeänä kysymyksenä. Tornion alueella asukkaat puolestaan ovat tottuneet ylittämään rajan vapaasti ja vapaa rajanylitys on muodostunut eräänlaiseksi alueelliseksi imagotekijäksi (Jakola 2016).

On myös mahdollista ajatella, että vapaa rajan ylittäminen on muodostunut länsirajalla eräänlaiseksi paikalliseksi normiksi. Suurella osalla Tornion asukkaista on henkilökohtaisia kokemuksia vapaan rajanylittämisen hyödyistä ja merkityksestä arjessa. Kyselyn tulokset kuvaavat raja-alueellisen tietoisuuden vaikutusta siihen, miten ihmiset näkevät ja arvottavat rajan ylittämisen hierarkkisena oikeutena. Tulokset siis vahvistavat aikaisemmassa tutkimuksessa esille tuotua alueellisen tietoisuuden merkitystä osana ihmisten elämisaailmaa, sosiaalisia suhteita sekä oikeudenmukaisuus- ja vastuullisuuskäsityksiä (ks. Paasi 1996; Massey 2004). Sen sijaan kaikkien ihmisten vapaata rajan ylittämistä ei Tornion alueella pidetty merkittävästi tärkeämpänä kuin Lappeenrannassa. Globaalin liikkuvuuden säännöstelyn tärkeystestä sekä Suomen itä- ja länsirajojen erilaisesta roolista tässä tehtävässä näyttää siis vallitsevan jonkinasteinen kansankielinen yhteisnäkemyks.

Kyselyn vastauksiin on varmasti vaikuttanut myös ajankohta. Kysely toteutettiin noin vuosi maahantulijoiden vilkkaamman saapumispiikin jälkeen. Siirtolaisten ja turvapaikanhakijoiden suuri määrä Suomen ja Ruotsin välisellä rajanylityspaikalla Torniossa on todennäköisesti ohjannut näkemyksiä rajavalvonnan tarpeellisuudesta ja univertsaalista oikeudesta ylittää vapaasti periaatteessa avoin EU:n sisäraja. Raja-alueilla asuvat ihmiset muodostavat käsityksensä rajoista paikallisen ja kansallisen median sekä sosiaalisen median kautta. Vuonna 2015 kolmansista maista saapuneiden siirtolaisten ja turvapaikanhakijoiden rajanylitykset esitettiin mediassa kansallista kestokykyä uhkaavana massana ja Euroopan laajuisena ongelmana (Vainikka & Vainikka 2018), ja samat näkemykset toistuivat voimakkaina sosiaalisessa mediassa.

Lopuksi

Alueellinen tarkastelu on tärkeää tämän päivän politisoidun rajakeskustelun yhteydessä, sillä se nostaa esille laajemman alueellisen ja kulttuurisen rajoihin liittyvän tiedon ja normatiivisen ajattelutavan merkityksen sen sijaan, että rajojen avoimuutta ja maahanmuuttoa vastustavien asenteiden muodostumista selitettäisiin ainoastaan esimerkiksi yksilöiden koulutustasolla, sukupuolella tai etnisellä

taustalla. Alueellisen tietoisuuden näkökulma kiinnittääkin raja- ja liikkuvuuskeskustelun huomion aluerakenteellisiin kysymyksiin, esimerkiksi alueiden eriarvoistumisen mahdolliseen rooliin ihmisten arvomaailman rakentumisessa.

Aikaisemmat laadullisia ja etnografisia menetelmiä hyödyntävät tutkimukset ovat osoittaneet, että paikallisten rajoille ja rajanylille kanssakäymiselle antamat merkitykset ovat moninaisia ja kontekstisidonnaisia (Häkli 2001; Prokkola 2009; Lynnebakke 2018). Rajojen maantieteellisen läheisyyden ja siihen kiinnittyvän alueellisen tietoisuuden merkitystä ei kuitenkaan ole tarkasteltu vertailevan kyselytutkimuksen avulla suhteessa rajanylisen liikkuvuuden hierarkiakäsityksen muodostumiseen. Tämä tutkimus tarjoaakin uutta tietoa siitä, miten eri puolilla Suomea asuvat ihmiset näkevät valtioiden väliset rajat, ja kiinnittää huomioita vähän tutkittuihin alueellisiin eroihin rajan ylittämisen normatiivisen hierarkian muodostumisessa. Alueellisten lähestymistapojen erojen ymmärtäminen on tärkeää, sillä se tuo esille yhteisön, arjen elämismaailman ja kokemusten vaikutuksen siihen, miten ihmiset suhtautuvat rajoihin. Rajavalvonta ja rajojen ylittämisen oikeus ovat merkittäviä yhteiskunnallisia keskustelunaiheita. Näkemykset rajoista ja rajavalvonnan tärkeydestä eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan historialliset ja geopoliittiset muutospolut vaikuttavat niihin.

Tutkimustulokset ovat myös osin ristiriitaisia. Suomen–Ruotsin rajalla vapaa rajanylitys jakaa kansalaisten mielipiteitä; rajan avoimuus paikallisille nähtiin erittäin tärkeänä, mutta samanaikaisesti yli puolet vastaajista koki yleisen rajavalvonnan lisäämisen tärkeäksi. Tuloksia rajojen ylittämisen oikeudellisuudesta ja tärkeydestä paikallisella tasolla voidaan tulkita alueellisen tietoisuuden ja vastuullisuuden maantieteen näkökulmista. Doreen Massey (2004) on kuvannut länsimaista vastuullisuuden maantiedettä venäläisen maatuskanu-ken tapaiseksi: ensimmäisessä vastuullisuuden piirissä on koti, seuraavassa usein paikkakunta, sitä seuraavassa valtio, ja niin edespäin. Alueellisen tietoisuuden voidaan ajatella määrittävän osaltaan käsitystä vastuullisuudesta ja tilallisesta järjestyksestä; nämä puolestaan vaikuttavat käsityksiin oikeudesta ylittää rajoja.

On myös perusteltua ajatella, että alueellinen liikkuvuus ja rajanylinen alueellinen tietoisuus lisäävät jossain määrin vastuullisuuden tunnetta rajan toisella puolella asuvia kohtaan. Suomen–Ruotsin raja-alueella paikallinen on ylijarajista, kun puolestaan Suomen–Venäjän rajalla paikallisuus rajautuu selkeämmin valtionrajan perusteella. Rajat ylittävän liikkuvuuden arvottaminen on

siis suhteellista; se muodostuu suhteessa toisiin elettuihin paikkoihin, alueelliseen tietoon ja valtioiden välisiin geohistoriallisiin suhteisiin. Tutkimuksen perusteella rajat ylittävä liikkuvuus ja sen kautta muodostuva ylikansallinen tuttuus (Massey 2004) näyttäisivät ainakin jossain määrin lisäävän vapaamman rajanylityksen kannatusta.

Tämän tutkimuksen keskeinen väite on, että raja-alueellinen tietoisuus vaikuttaa ihmisten käsityksiin rajoista lähellä ja kaukana. Aikaisemmassa Suomen–Ruotsin raja-alueella koskevassa tutkimuksessa on todettu, että rajat ylittävä liikkuvuus vaikuttaa alueelliseen tietoisuuteen sekä lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta rajan toisella puolella asuvien kanssa (Prokkola 2008). Tämän kyselytutkimuksen perusteella paikallinen rajaan liittyvä tieto ja kulttuurinen normisto vaikuttaa myös siihen, kuinka ihmiset näkevät rajat ylittävän liikkuvuuden hierarkiat toisilla, maantieteellisesti kauempana sijaitsevilla rajoilla.

Kiitokset

Tutkimus on toteutettu osana Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa hanketta ”Globaalien turvallisuuden monikerroksiset rajat” (GLASE; #303527, #303480). Kiitän lämpimästi kaikkia ”Rajakaupungit ja kansainvälistyminen” -kyselyyn (2017) vastanneita, kaikkia GLASE:n tutkijoita ja erityisesti Vilhelmiina Vainikkaa sekä tutkimusavustaja Antti Nivalaa yhteistyöstä hankkeessa. Lisäksi haluan kiittää artikkelin arvioitsijoita erinomaisista kommentista ja huomioista. Artikkelin mahdollisesti jääneistä virheistä vastaan luonnollisesti itse. Artikkelissa esitetyt kyselyn tulokset on raportoitu aiemmin GLASE:n ja Rajavartiolaituksen yhteisessä seminaarissa Helsingissä maalikuussa 2018 sekä Torniossa järjestetyssä yleisöseminaarissa toukokuussa 2018.

KIRJALLISUUS

- Askola, H. (2017). Wind from the North, don't go forth? Gender equality and the rise of populist nationalism in Finland. *European Journal of Women's Studies* 26: 1, 54–69.
- Avonius, M. (2016). Kuka vastustaa maahanmuuttoa? Tilastollinen analyysi suomalaisten maahanmuuttovastaisia asenteita selittävästä tekijöistä. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Bauder, H. (2014). The Possibilities of Open and No Borders. *Social Justice* 39: 4, 76–96.
- Barnett, C. (2015) On the milieu of security. Situating the emergence of new spaces of public action. *Dialogues in Human Geography* 5: 3, 257–270.
- Davydova, O. (2005). Rituaali, identiteetti ja ylijarajisuus. *Elore* 12: 1, 1–22.

- Hannonen, O. (2016). Peace and quiet beyond the border: the trans-border mobility of Russian second home owners in Finland. Publications of the University of Eastern Finland. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* 118. 176 s.
- Harle, V. & S. Moisio (2000). *Missä on Suomi?* 304 s. Vastapaino, Tampere.
- Häkli, J. (2001). The politics of belonging: Complexities of identity in the Catalan borderlands. *Geografiska Annaler* 83B: 3, 111–119.
- Häkli, J. (2005). Who is the Finn? Globalization and Identity in Finland. *Journal of Finnish Studies* 9: 2, 12–26.
- Jaakkola, M. (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. *Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia* 1/2009. 101 s.
- Jakola, F. (2016). Borders, planning and policy transfer: historical transformation of development discourses in the Finnish Torne Valley. *European Planning Studies* 24: 10, 1806–1824.
- Jones, R. (2012). *Border walls*. 210 s. Zed Books, London.
- Jukarainen, P. (2001). *Rauhan ja raudan rajoilla*. 287 s. Like, Helsinki.
- Kaján, E. (2017). Hate online: Anti-immigration rhetoric in Darknet. *Nordia Geographical Publications* 46: 3, 3–22.
- Koch, K. (2018). Geopolitics of cross-border cooperation at the EU's external borders. *Nordia Geographical Publications* 47: 1. 126 s.
- Kuntien avainluvut 2016 aluejaolla (2016). Tilastokeskus. 29.11.2018. <pxnet2.stat.fi>
- Laine, J. (2013). New civic neighborhood: cross-border cooperation and civil society engagement at the Finnish-Russian border. *Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta* 58. 461 s.
- Laurén, K. (2012). Fear in Border Narratives: Perspectives of the Finnish-Russian Border. *Folklore* 52: 9, 39–62.
- Luostarinen, H. (1986). *Perivihollinen*. 494 s. Vastapaino, Tampere.
- Lynnebakke, B. (2018). Dealing with borderland complexity. The multisided views of local individuals in the Norwegian–Russian borderland. *Journal of Borderlands Studies*. DOI:10.1080/08865655.2018.1436002
- Massey, D. (2004). Geographies of responsibility. *Geografiska Annaler* 86B: 1, 5–18.
- Nah, A. (2012). Globalisation, sovereignty and immigration control: The hierarchy of rights for migrant workers in Malaysia. *Asian Journal of Social Science* 40: 4, 486–508.
- Niemelä, S. (2018). Tervetuloa vai tervemenoa? Maahanmuuttomielipiteet Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto.
- Oivo, T. (2017). Pelko Pohjois-Karjalan Venäjä-keskustelussa ja-uutisoinnissa. *Historiatieteellinen aika-kauskirja* 14, 82–103.
- Paasi, A. (1984). Alueellinen identiteetti ja siihen vaikuttavat tekijät – esimerkkinä alueellinen kirjallisuus. *Terra* 96: 2, 113–120.
- Paasi, A. (1996). *Territories, boundaries and consciousness*. 376 s. Wiley, New York.
- Paasi, A. (2003). Region and place: regional identity in question. *Progress in Human Geography* 27: 4, 475–485.
- Paasi, A. (2019). Borderless worlds and beyond: challenging the state centric geographies. *Teoksessa* Paasi, A., E.-K. Prokkola, J. Saarinen & K. Zimmerbauer (toim.): *Borderless worlds for whom?*, 21–36. Routledge, Lontoo.
- Paasi, A., E.-K. Prokkola, J. Saarinen & K. Zimmerbauer (2019; toim.). *Borderless worlds for whom?* 238 s. Routledge, Lontoo.
- Paul, R. (2015). *The political economy of border drawing*. 232 s. Berghahn, New York.
- Puustinen, A., H. Raisio, E. Kokki, & J. Luhta. (2017). Kansalaismielipide: Turvapaikanhakijat ja turvapaikapolitiikka. *Sisäministeriön julkaisu* 9/2017. 91 s.
- Prokkola, E.-K. (2008). Making bridges, removing barriers: Cross-border cooperation, regionalization and identity at the Finnish-Swedish border. *Nordia Geographical Publications* 37: 3. 210 s.
- Prokkola, E.-K. (2009). Unfixing borderland identity: Border performances and narratives in the construction of self. *Journal of Borderlands Studies* 24: 3, 21–38.
- Prokkola, E.-K. (2013). EU:n yhdenmetyt rajavalvonta ja Suomen rajojen hallinnan muuttuneet aika-tilasuhteet. *Terra* 125: 4, 1–28.
- Prokkola, E.-K. (2019). Asylum reception and the politicization of national identity in Finland: a gender perspective. *Teoksessa* Paasi, A., E.-K. Prokkola, J. Saarinen & K. Zimmerbauer (toim.): *Borderless Worlds for Whom?*, 108–119. Routledge, London.
- Prokkola, E.-K., V. Vainikka & E. Kaján (2017). Everyday security and demonstrations in the border towns of Lappenranta and Tornio. *Nordia Yearbook* 46: 3, 37–48.
- Ridanpää, J. (2014). Politics of literary humour and contested narrative identity (of a region with no identity). *Cultural Geographies* 21: 4, 711–726.
- Seikkula, M. (2019). (Un)making 'extreme' and 'ordinary' whiteness: Activists' narratives on antiracist mobilisation in Finland. *The Sociological Review* DOI.org/10.1177/0038026119841788
- Zhou, Y. (1998). How do places matter? A comparative study of Chinese ethnic economies in Los Angeles

- and New York City. *Urban Geography* 19: 6, 531–553.
- Vainikka, V. & J. Vainikka (2018). Welcoming the masses, entitling the stranger – commentary to Gill. *Fennia* 196: 1, 124–130.
- Van Houtum, H. (2010). Human blacklisting: the global apartheid of the EU's external border regime. *Environment and Planning D* 28: 6, 957–976.
- Vollmer, B. (2019). The paradox of border security – an example from the UK. *Political Geography* 71. DOI:10.1016/j.polgeo.2019.01.016

